

stor Del af Fæstegodset ved Overdragelse i den sidste Halvdel af 17de Aarhundrede er gaaet som brugeligt Pant ud af Statsindtægterne og over til Statskreditorer, og hvorledes hele den Stilling er, som en stor Del af Fæstegodset nødvendigvis derved har faaet i Forhold til de senere paahvilende Afgifter. Denne Sag er bragt frem af den Mand, der, dels støttet paa dette og dels paa andre Beviser for Selveierrettens Tab, reiste de Processer, der senere ere førte gennem alle tre Instanser. Selveierretten er bleven for visse Godser forsvaret ikke blot af ham, men af Sagsførere ved Overretten og Højesteret, og den sidste Sag faldt, efter hvad jeg har kunnet se, blot ved Banskfeligheden at kunne bevise samme Slægt ved samme Gaard. Det kan gjerne være, at der med Hensyn til en let overfluelig Fremstilling er begaaet Feil af den nævnte Forfatter, Procurator S. S. Hansen, idet Aktstykkerne og Fremstillingen af disse idelig ere sammenblandede i hans Indlæg og Skrifter. Vist er det imidlertid, saaledes som det er blevet fremdraget i en Artikel i „Fædrelandet“ for nogle Aar siden, i en Anmeldelse af hans Skrift om Fæsteproceserne, at meget vigtige Aktstykker om Fæsternes Stilling ere fremdragne under Sagens Behandling af denne Mand. Og medens vi nu have behandlet denne Sag her i tre Aar, er der ogsaa kommet et meget mærkeligt Bidrag til dens Belysning nede fra Gisselsfeld, og den Paastand, jeg blandt Andet har tilladt mig at fremsætte angaaende det Interessante ved Spørgsmaalet om en bestemt Størrelse af den ældre Landgilde, er der videre belyst gennem meget omfattende historiske Undersøgelser. En tredje Oplysningsskilde havde man i den Afhandling, som jeg om et Dieblis igjen skal nævne. Den ærede Forslagsstiller begik aabenbart en Feil ved ikke alene at ville holde Spørgsmaalet om Fæsternes familievise Stilling til Fæstevæsenet ude af Diskussionen, men ved ogsaa af politiske Grunde at flyde det saa overordentlig til Side. Jeg tillod mig i sin Tid at fremhæve dette vigtige Punkt støttende mig til tre Forhold: Til den Strid, der havde været ført uafgjort mellem mange Retskræde om den ældre Landgildes faste eller ikke faste

Stilling, til Paavísningen af, at en Del Fæstegods er paavíselig forsvundet ved Udskiftningen, og til de Oplysninger, der ere leverede af den tidligere Stiftamtmand i Aarhus, L. G. Dahl, om, at ved de godsherrelige Stiftesjurisdiktioner var frit Selveiergods blevet foresøgt at omdannes til at være blot Fæstegods endnu ind i Trediverne i dette Aarhundrede, og at det var først reddet ved Børgers førte Proces derom, hvad han meget interessant fremhæver i den Artikel i Schoums Tidsskrift, som jeg før sigtede til som tredje Oplysningsskilde. Jeg fremhævede denne Side af Sagen som et Moment, der havde sit Krav paa Grindring, og mindede om, at vi skulde holde den historiske Side i stærk Reserve; men den ærede Forslagsstiller skjød det med ivrig Ilsærdighed til Side, og først da det ærede Medlem for Præste Amts 1ste Valgkreds (Scaventus) temmelig stærkt og med feirrig Røst sagde, at nu havde man ved dette Forslag og end yderligere ved et Grindringsforslag af Udvalget slaaet denne Side af Sagen ganske ihjel, og jeg havde nedlagt en alvorlig Protest derimod — først da hørte man et Ord fra den ærede Ordfører i denne Retning; men det var et svagt Ord, det var et Ord, der ikke søgte sin Grund i Sagens egen historiske Side, men heldede hen til en ny Fremstilling om Fæsternes Medetendomsret i Statens Overhøighed. Jeg tillader mig at formene, at denne Angst for at indlade sig paa den historiske Grund i høi Grad svækkede Sagen, idet man derved stillede den i et forfælt, blot politisk Lys; havde man holdt sig mere til Sagens egen Retsgrund, havde den visstnok slaaet bedre. Jeg vil tilføie, at jeg tror ikke, at det her manglede den ærede Ordfører paa Villie, men — jeg haaber ikke, at han vredes ved dette Ord — mere paa Evne til at kunne beskæftige sig udtømmende med dette meget vanskelige historiske Spørgsmaal. Men foruden i dette Punkt tror jeg, at den ærede Ordfører og Thinget med ham begik to Feil ved nemlig at indbringe Lovforslaget med to uheldige Punkter: med en uheldig Bestemmelse og med en uheldig Mangel af en anden Bestemmelse. Det var aabenbart af den Grund, at Fæsternes ikke sluttede